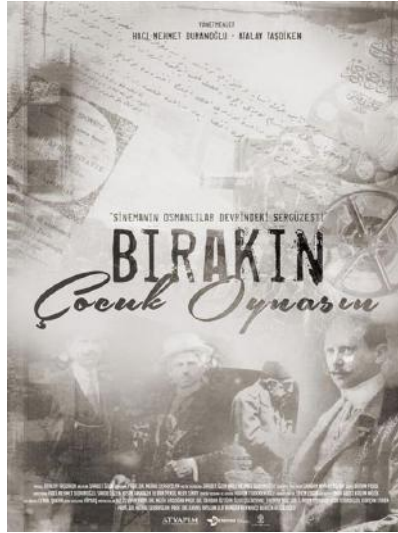

BIRAKIN ÇOCUK OYNASIN: HACI MEHMET DURANOĞLU İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: İlker Mutlu

Sinemanın topraklarımıza girişi üzerine bir uzun metraj film senaryosu üzerine çalışıyorum birkaç aydır. Samsun'da yaşıyor olmam nedeniyle pek çok belgeye ulaşım zorluğu çekerken, internette bir belgesel haberi görmem beni çok sevindirmişti. Sinemanın Osmanlı'daki ilk yıllarına dair bu belgesel, **Birakin Çocuk Oynasın**'dı. Filmin gösterime girme şansı çok zordu, hele ki Samsun'da. Ben de dört gözle memleketin iki önemli film festivali Ankara ve İstanbul'u beklemeye başladım. Ankara'nın açıklanan listesinde film yoktu. Ama İstanbul'dan ümitliydim doğrusu. Filmleri taramaya gerek bile duymadan soluğu İstanbul'da aldım. Kitapçığı ele geçirir geçirmez filmi aradım, ama yoktu! Daha ilginç, festivalde gösterilen sessiz filmlerin çoğu kaynağı, yönetmeni verilmeksizin art arda gösterilmekteyken, bu belgesel bunların kaynağının peşine düşüyor.

BIRAKIN ÇOCUK OYNASIN

Sinemanın Osmanlı Dönemindeki Sergüzeşti (2018)

Yönetmenler: Hacı Mehmet Duranoğlu – Atalay Taşdiken

Metin Yazarları: Hacı Mehmet Duranoğlu – Saadet Özen

Ama şanslıydım. Filmlere girip çıkarken, Aradaki ufak Yeşilçam Sineması'na giden ara sokağın başında filmin afişini gördüm ve hemen ilk seansa bilet alarak filme girdim. Yapım, elbette ki eldeki olanaklar nedeniyle bütünlüklü bir sonuca bağlanmıyordu, ama yine de başlangıç olarak oldukça iyiydi. Kafalardaki soru işaretlerinin peşine düşüyor, seyirciye gösterilen ilk konulu filmimize, Ayastofenos'tan daha eski sinemasal çalışmalarımıza, Osmanlı'daki nice başka belgeye ulaşırken, yanlış bildiğimiz bazı bilgiler konusunda da bizi aydınlatıyor.

Ortak dostumuz olan senarist-yönetmen **Bilal Babaoğlu** vasıtasıyla belgeselin yönetmenlerinden **Hacı Mehmet Duranoğlu**'na ulaştım ve bir röportaj talep ettim. Üsküdar'da kendisiyle buluştuk ve hoş bir sohbet gerçekleştirdik.

Sinemanın bizdeki başlangıç yıllarına dair **Ali Özuyar**'ın araştırmaları başta olmak üzere pek çok kitap raflarda yerini almaya başladı. Benzer çabaların belgesellerle ve uzun metraj filmlerle sinemaya da taşınması gerekir. Yıllar önce TRT'de gösterilmiş olan, sinema tarihimizle alakalı Mimar Sinan Üniversitesi yapımı belgesel, hala hatırladığım, gerçekten iyi bir çabaydı ve **Bican Efendi** serileri gibi pek çok örneği görme şansı sunmuştu bize. Daha daha iyilerinin yapılması umuduyla

İM: Sinemanın yurdumuzdaki ilk yıllarını kapsamlı bir şekilde ele alan ve bu yönüyle sinemamızda da ilklerden biri olan filminiz Bırakın Çocuk Oynasın'ı Yeşilçam Sinemasında izleme fırsatı buldum ve çok mutlu oldum. Elbette kaynak kısıtlılığı nedeniyle bazı noktaları cevapsız bırakmak durumunda kalsa da, öncelikle bu konudaki mevcut bilgileri derli toplu bir şekilde bir arada vermesi ve hatta buna bazı eklemeler de yapması açısından gerçekten önemli bir belgeselle karşı karşıyayız. Bize önce kendinizden ve emeği geçen ekipten, projenin gelişiminden bahsedebilir misiniz?

HMD: Selçuk Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema mezunuyum. Öğrencilik yıllarım dahil yaklaşık 20 yıldır dokümanter belgesel film üretiyorum. Belgesel filmin mutfağında çalışmadığım alan yok gibidir. **Bırakın Çocuk Oynasın** belgeselinin çıkış noktası Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi **Prof. Dr. Meral Serarşlan** hocamla ilgili. Kendisi benim hem lisans hem de yüksek lisans hocamdı. Ayrıca sinema politikaları üzerine hazırlamış olduğum tezin de danışmanıydı. Hem yüksek lisans ders aşamasında hem de tezin araştırma sürecinde **Meral Hoca**, "Sinemanın bu topraklara geldiği ilk yıllarla ilgili mevcut

bilgilerin çelişkili olduğu, yeni çıkan belgelerle birlikte neredeyse her ay Türk sinema tarihinin yeniden yazılmak durumunda kalındığına” dair serzenişte bulunuyordu. Bir ara bana “bu konuyla ilgili bir belgesel film niye çalışmıyorsun” demişti. Projenin çıkış noktası işte böyledir... Sonra ben projeyi yazdım ve uzun yıllar birlikte çalıştığım Türk sinemasının önemli yönetmenlerinden **Atalay Taşdiken**’e bahsettim. Kendisi hem yapımcı hem de yönetmen olarak projenin hayata geçirilmesi konusunda elinden geleni yapacağını söyledi, sağolsun yaptı da. Sonra Sinema Genel Müdürlüğü projeye küçük ama bizi harekete geçirecek bir destek verdi. Bu aşamada daha önce bir çok projede birlikte çalıştığım, hem kalemine, hem araştırma yeteneğine ve arşiv tutkusuna inandığım ve bildiğim **Saadet Özen**’le konuştuk. Projede birlikte çalışalım teklifi yaptık. **Saadet** de böylesine güzel bir projede olmaktan mutluluk duyacağını söyledi ve yola koyulduk.

İlk Türk komedi filmlerinden *Bican Efendi* serisine ait
Bican Efendi Vekilharç filminden bir kare
(Ordu Foto Film Merkezi Komutanlığı Arşivinden)

İM: *Sizlerle daha önce yapılmış bir röportajda Saadet Hanım’ın ‘filmin bir tarih malzemesi olarak’ kullanımına dair söyledikleri oldukça ilgimi çekti. Aslında bu filme yönelmemin sebebi benim de sinemamızın ilk yıllarıyla ilgili bir uzun metraj film senaryosu geliştirmekte olmamdı. Ama belgeseliniz benim bütün kurgumu alt üst etti. Ben daha maceralı, hani gizli saklı yapılan bir sinemayı anlatmak istiyordum, ama belgeselinizden Osmanlı’da payitahtın sinemaya mesafeli kalmadığını öğrendim.*

HMD: Bu konuda senin bir proje yapma konusundaki hevesini kaçırdıysak gerçekten üzülürüm. Ama ne yazık ki biz bazen şöyle hatalar yapabiliyoruz: Herhangi bir konuyla ilgili çok da fazla araştırma yapmadan, ya da bazı ön kabullerden yola çıkarak projeler üretiyor ya da kesin yargılara varıyoruz. Hayatın kendisi de böyle değildir... Hepimizin başından geçmiştir, evden ekmek almak için çıkarız, dönüp gelip bir yumurta kırıp yiyeceğizdir ama ekmek almaya giderken bir arkadaşımızla karşılaşırız ve yumurta yemek için ekmek almaya giden biz kendimizi bir dönercide buluruz. Osmanlıda sinema gizli saklı bir iş değil. Bilgisi olması gereken herkesin bildiği ve bilgisinin olduğu bir şey. Ne işe yaradığını çabuk öğreniyorlar. Etkilerinin farkına çok erken varıyorlar. **Sultan II. Abdülhamid**, 1900'lerin başında dünya siyasetini ve olup bitenleri almak için yurtdışından film şeritleri getirtiyor. Birinci Dünya Savaşı sırasında bütün dünyada olduğu gibi Osmanlı'da da sinemanın propaganda yönü ön plana çıkıyor. Ama savaş koşullarında öykülü filmler de çekilmeye başlanıyor. Kaldı ki Türk sinemasının ilk kurumu diyebileceğimiz Merkez Sinema Dairesi, bizzat devlet tarafından kuruluyor. Dolayısıyla gizli saklı bir şey yok. Ama Osmanlı da diğer birçok devlet gibi sinemaya karşı mesafeli... ama neyine mesafeli; onun kendisine karşı kullanılacak zararlı etkilerine ve propaganda yönüne mesafeli... Bunu da zaten her ülkede görebilirsiniz. Bize has bir durum değil.

Bugün olduğu gibi, sinemanın ilk yıllarında da sinematoğrafcılardan bir selamı esirgemeyen Osmanlı vatandaşları da vardı...

(Eye Filmmuseum Arşivi-Hollanda)

İM: *Mevcut malzemeye ulaşmak gerçekten zor oldu ama, değil mi? Belgeselinizden, kullandığınız görüntülerin çoğuna yabancı arşivlerden ulaştığınızı anlıyorum. Bu zorluğun sebepleri neydi?*

HMD: Evet kolay değil. Zorluğun iki yönü var; biri maddi biri manevi... Çünkü görüntüler çok pahalı... saniyesi üzerinden fiyatlar biçiliyor... o nedenle sizin elinizde zaten büyük bir bütçe yoksa çok darlanıyorsunuz. Çünkü hem görüntüyü biliyorsunuz, almak istiyorsunuz ama paranız yetmiyor. Düşünsenize çektiğiniz acıyı... İkinci zorluk da bu görüntülerle ilgili yazışmalar vs. kolay olmuyor. Yöntem bilmek, dil bilmek, usul bilmek gerekiyor... Diğer birçok alanda olduğu gibi bu konuda **Saadet Özen**'in büyük emeği vardır projede.

İM: *Ülkemizdeki sinema tarihçiliği yaklaşımını nasıl buluyorsunuz? Mesela ben senaryom için ulaşabildiğim çok az kaynağın neredeyse durmaksızın birbirini tekrarladığını gördüm. Osmanlıca okuyamamam ve dolayısıyla da o dönemin asıl belgelerine ulaşamamam gerçi benden kaynaklı bir sorun, ama...*

HMD: Türkiye'de tarihçilik zor iş... Sinema tarihçiliği daha zor iş... Çünkü belgeler üzerinden gitmeniz gerekiyor ama belge de bir tarih yazımında tek başına çok da bir şey ifade etmiyor... O belgede yer alan bilgileri diğer bir çok bilgiyle sınamanız, onun etrafını örmeniz, ortaya çıkan bilgilerden yola çıkarak belgeyi doğru konumlandırmanız gerekiyor. Türkiye'de çok uzun yıllar belli kalıplardan ve ön kabullerden yola çıkılarak bir tarih yazımının yapıldığını görürüz. Öncü sinema tarihçilerimizin yazdıkları büyük oranda pek de sorgulanmadan olduğu gibi doğru kabul edilir. Bu çalışmalar çok kıymetli çalışmalardır ama bünyelerinde bazı eksiklikleri, hataları da barındırırlar... Biliyorsunuz günümüzde her şeyin kopyalanıp çoğalması inanılmaz derecede kolaylaştı. O nedenle yanlış ya da eksik bir bilgi de anında binlerce defa kopyalanıyor. Herkes Osmanlıca okumak zorunda değil, ama elimizdeki belge Osmanlıca ise onu okutmak zorundayız. Ama bugün söz konusu dönemle ilgili çok önemli çalışmalar yapılıyor; **Ali Özuyar, Özde Çeliktemel-Thomen, Prof. Dr. Serdar Öztürk, Prof. Dr. Nezih Erdoğan ve Doç. Dr. Arda Odabaşı** gibi kıymetli isimlerin yaptığı çalışmalara bakarsanız artık sinema tarihimizin hangi tarihte ve hangi filmle başlatılması gerektiği tartışmasından çıkıp meseleye bambaşka cephelerden bakıldığını ve bunun da büyük bir zenginlik yarattığını görürsünüz. **Bırakın Çocuk Oynasın** belgeselinin

bakış açısı da aslında bu esnek bakış açısı... Soru soran ve bu sorulara farklı cevaplar verilebileceğini ortaya koymaya çalışan bir yöntem.

İM: *Belgeselde konuştuğunuz akademisyenler, filmin belirli bir teze ulaşmasında yardımcı oldular mı? Kimi oldukça farklı yaklaşımlara sahip insanlar.*

HMD: Belgesele başlarken biz önceden belirlediğimiz bir ön kabulle başlamadık. Heyecan verici bir keşif yolculuğuydu. Sadece şunu yapmaya çalıştık; kesin denilen bilgileri sorgulamaya, ortaya yeni bilgi ve belgeler koymaya ve buradan hareketle meseleyi farklı okumaya çalıştık. O yüzden kimseyi bir yola, yöne yönlendirmedik, sadece sorduk ve cevapları dinledik. Bunları elimizdeki bilgilerle yan yana getirdik. Farklı bakış açıları, farklı birikimler belgesele önemli bir zenginlik kattı. Bu anlamda belgesele hem birikimlerini aktaran hem de arşivleriyle destek veren bu değerleri insanlara teşekkür ederiz. İsimlerini anmadan geçerse tarihe karşı sorumsuzluk yapmış oluruz: **Ali Özuyar, Özde Çeliktemel-Thomen, Prof. Dr. Serdar Öztürk, Prof. Dr. Nezih Erdoğan, Doç. Dr. İ. Arda Odabaşı, Burçak Evren, Burçin Resuloğlu, Elif Rongen Kaynakçı, Prof. Dr. Savaş Arslan, Igor Stardelov** projeye çok önemli katkılar sunmuştur.

İM: *Ben kendi senaryomda belli bir şahsiyetin, mesela Weinberg ya da Sedat Simavi'nin üzerinden bir macera geliştirme çabasındayım. Bu anlamda, ilk sinemacılarımız üzerine böyle kişilerden yola çıkılarak belgeseller yapabilecek kadar belgeye ulaşılabilir mi? Örneğin ortak dostumuz olan Savaş Arslan'ın da hem belgeselinizden hem de kendisinden öğrendiğim kadarıyla üzerinde uzun zamandır çalıştığı bir Weinberg belgeseli var.*

HMD: Bence bütün hikaye insandadır... Türk sinemasının öncü isimlerinden **Metin Erksan** sinemayı “*drama düşen insanı anlatma*” çabası olarak yorumlardı. Dolayısıyla Osmanlı'da sinemanın yerli ya da yabancı öncülerinin hepsinin muhteşem öyküleri var. Hepsiyle ilgili doyurucu malzeme yok. Bu çok da önemli değil. Bir karakterin peşinden giderseniz, onun bütününe ulaşmak isterseniz ama bütün çabalarınıza rağmen ulaşamazsınız. İşte bu erişememe, ulaşamama durumu da bizzat sinemanın kendisidir... Ne demişti **Aşık Veysel** “*kavuşamazsın aşk olur*”. Bence projenizle ilgili hiç durmayın... Osmanlıda sinemanın kendisi ve macerası size muhtaç olduğunuz öyküleri verecektir. Yeter ki ona yaklaşmasını ve onları keşfetmesini bilin. Mesela bu anlamda bir proje önerisinde bulunayım: Ben olsam

Osmanlı'da sinemanın yerleşip gelişmesinde önemli bir isim olan **Weinberg**'in belgeselini yapmaya çalışan ve bu konuda yıllardır emek veren **Prof. Dr. Savaş Arslan**'ın belgeselini yaparım. Çünkü belgeye, tanığa ulaşmaya ve bir bütüne erişmeye çalışıyor **Arslan**. Bunu yaparken ulusaşırı görüşmeler yapıyordur. İşte asıl dram **Arslan**'ın durumudur. Acaba aradığını bulabilecek mi? Bulduğu şey öyküsünü bütüne ulaştırabilecek mi? Ya da yıllar yılı verdiği bu çabaya ve emeğe değer mi bir belgesel? Bütün bu sorular sorulabilir ve ortaya nefis bir belgesel çıkabilir.

İM: Türk sinemasıyla ilgili daha önce yapılan belgeseller de oldu. Bunların tümünü izleme şansınız oldu mu? Hatta ben TRT'de yıllar önce Mimar Sinan Üniversitesi'nin çok bölümlü bir Türk Sinema Tarihi belgeselini izlediğimi hatırlıyorum. Bu ve benzeri yapımlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizin eserinizin bunlara göre durduğu yer neresidir?

HMD: Bir meseleyle ilgili yapılan her türlü çalışmadan insanın öğreneceği şeyler vardır. Bahsettiğiniz belgesellerin hepsini izledik. Hatta bazı belgeselleri ben birkaç defa izledim. Her belgeselde yer alan önemli bilgiler ve sahneler var. Ama bizim hazırladığımız belgesel özellikle Osmanlılar dönemine dair bir arkeolojik kazı çalışması niteliğindedir. Şöyle düşünün: birçok belgeselde hatta birçok akademik çalışmada İstanbul'da Sponek birahanesinde yapılan ilk film gösterimini **Sigmund Weinberg**'in yaptığını yazar ve söyler. Ama bu gerçek değildir. Konuyla ilgili gazete haberleri vs. belgeler ortaya çıktı. Dolayısıyla meseleye kuru bir kronolojik bilgi olarak değil de çok yönlü bakmak gerekiyordu. Olabildiğince bunu yapmaya çalıştık. Biz yaptığı işi öven bir ekip değiliz. Ama şundan eminiz, bu belgeselin her bir sahnesi hem sinema öğrencilerine, hem sinema tarihi çalışan akademisyenlere, yazarlara ve sinema eleştirmenlerine çok faydalı olacaktır. Bu son cümleyi yirmi yıllık mesleki tecrübeme dayanarak da söylüyorum.

İM: Filmde belgeselin adının bir rivayetten ileri geldiğini açıklamasaydınız iyi olurdu, ne dersiniz? Yani o 1911'deki meselenin aslında öyle olmadığını göstermek bütün bir anlatının ve filmin, "Bırakın Çocuk Oynasın"dan gelen büyüsunü bozduğunu düşünmüyor musunuz?

HMD: Çok incelikli bir soru! Tam da aslında bunu yapmaya çalıştık. Sinema dediğimiz şey bir hayaldir, düştür, masaldır, öyküdür... Diyeceksin ki, siz belgesel yapıyorsunuz ama gerçeğe bağlı kalmak zorundasın. Ben de sana şunu sorayım: gerçek dediğin şey nedir? Hangisidir? Bazen kurmaca bir dünya içerisinde öyle bir

gerçeklik yaratırsın ki o gerçek olanın yerine geçer. Hatta belgeselde de böyle bir sahne vardı hatırlarsan. 1897 Türk-Yunan harbinde bizzat cephede gerçeğe kaydeden biriyle, bu savaşı Paris'teki stüdyosunda canlandıran birisi arasındaki farkı bizzat gördük. Kurmaca, gerçeğin önüne geçmiş daha fazla rağbet görmüş ve tutulmuştu. Bir de şöyle düşündük... “oynamak” filim “çocukla” birlikte kullanılıyor dikkat ederseniz. Meseleye konu olan şey de sinemanın kendisiyse, bu bize şunu düşündürdü: Hayal gücünde sınır tanımayanlar çocuklardır. Onlar ki düşlerine gem vurmaz sınırsız bir özgürlük tarlasında nefesleri tükeninceye kadar koşabilirler. Ama biz “büyükleri”n türlü kaygıları olur, türlü hesapları olur, bu kaygılar ve hesaplar düşlerimizi gemler, bizi sınırlı insan haline getirir ve düşlerimiz de sınırlı olur. İşte biraz da bu nedenle de rivayet de olsa, soruyu bir köşeye koyup “Bırakın Çocuk Oynasın” derim !

Padişah Sultan Reşat, Rumeli seyahati sırasında konakladığı Manastır'daki Belediye binasından çıkarken. Rivayete göre Padişah, bu binadan çıkarken Manaki Kardeşler kameralarını çalıştırmışlar ve bu tarihi anı filme almaya başlamışlardı. Ancak bu durum Padişahın mahiyetinde telaş yaratmış, kameramanı engellemeye çalışmışlardı. Sahneyi gören Padişah Sultan Reşat “Bırakın çocuk oynasın” demişti. (Manaki Kardeşler Arşivi-Makedonya Kinematek)

İM: Veri bulma konusunda çok zorluk çektiniz mi?

HMD: Bu konuda çok zorluk çektiğimizi söyleyemeyiz. Tek sıkıntı şu oluyor; hangi konuyu ele alırsanız alın, sonsuz bir okuma ve araştırma alanı açılıyor önünüze. Ama taktir edersiniz ki, tıpkı her canlı gibi her projenin de bir sonun olması gerekir. Başka türlü bitmez. Bir ömür tüketip bir projeyi bitiremeyebilirsiniz. O nedenle imkanların el verdiği, zamanın imkan tanıdığı, bütçenizin onay verebildiği ölçüde yaparsınız çalışmanızı. Biz sanıyorum araştırma

konusunda yaklaşık dokuz ayda o kadar çok şey okuduk, belge taradık, görüntü inceledik ki, bizce şimdilik bize yeter. Çünkü her şeyi siz yapamazsınız. Siz bir şeyi ortaya çıkarırsınız. Sonra sizin çalışmanızı izleyen birisi gider başka bir şey bulur. Bu böyledir. Böyle olmasa hepimiz şimdi Mamut avlıyor olurduk.

İM: *Belgeselde diğer izleyiciler gibi beni de etkileyen asıl an, Müslüman Türk kameramanların da görüntü aldıklarını gördüğüm ve onların aldıkları görüntülerin verildiği anlardı. Bu parçaları bir araya getirmek de büyük başarı gerçekten. Keza ilk filmlerimizin Casus ve Bican Efendi Belediye Müfettişi olduğunun artık belgesiyle kesinleştirilmesi de ayrı bir güzellik, ayrı bir sürprizdi.*

HMD: Türkiye’de dokümanter belgesel yapılırken göz ardı edilen bir gerçek var. O da şu: metin masa başında yazılıyor, metni örtmek için ne bulunursa ekrana taşınıp görüntü diziliyor. Dolayısıyla metin Anya’dan, görüntü Konya’dan bahsediyor. Biz elimizden geldiği kadar yaptığımız her işte görüntüyle metni ve öyküyü birleştirmeye çalışıyoruz. Çünkü bazen metin görüntüyü ileriye taşıyor, bazen de görüntü bizi sırtına alıp yeni öykülere doğru uçuruyor. Bu, işin doğasında var. Yeter ki bunun farkına varalım. Bahsettiğiniz sahneler bir çok seyirciyi etkilemiş. Bu konuda çok güzel geri dönüşler aldık. Ama zaten yaparken biz de bunun böyle olacağını biliyorduk. Çünkü tam da böylesi sahnelerde seyirciyi filmin içine çekiyorsunuz. Ona doğrudan sorular soruyor, cümlelerle atıfta bulunuyorsunuz. Seyirciye konuşma, düşünme, fikir yürütme şansı tanıyorsunuz. Bahsettiğiniz sahnelerin sevilme nedeni budur bizce... ilk film meselesine gelince de, biz belgeselde de ifade ettik, bu ilk ve son kavramları biraz tehlikeli, insanı yanıltabilir. Şimdilik elimizdeki belgelere göre en azından vizyona çıkmış ilk yerli öykülü filmlerimiz *Casus* ve *Bican Efendi Belediye Müfettişi* olarak görünüyor. Bunun belgesini de **Saadet Özen** buldu. Daha doğrusu yıllar önce bulup atmış bir köşeye, bir gün bir yaparız lazım olur diye... Ve bunu kullandık... İnsanlar keyifle seyretti. Sinema tarihçileri ve konuyla ilgilenen akademiden hocalarımız büyük ilgi gösterdi. Çünkü yeni bir bilgi ve yeni bir şey söylüyor. Ama yarın bir başka belge çıkar ve daha önce bir başka öykülü filmimizin çekildiğini okuruz. Bu da mümkün. O nedenle böyle şeylere çok takılmamak lazım.

İM: *Osmanlı’da ilk film gösterimiyle ilgili olarak da artık net olduğumuzu düşünüyor musunuz? Çünkü aynı tarihlerde İzmir’de de gösterimler*

yapıldığına dair belgeler var. Özellikle azınlıkların olduğu farklı farklı pek çok noktaya, kente aynı anda gelmiş olabilir sinema. Benim yaşamakta olduğum Samsun da yoğun yabancı yerleşimi nedeniyle bu tür gösterimlerle erken karşılaşan şehirlerden örneğin.

HMD: Çıkan her yeni haber, her yeni belge bu “ilk” meselesinin yeniden yazılmasını gerektirebilir. O nedenle çok kesin konuşmamak lazım. Ama şimdilik elimizdeki belgelere göre İstanbul’da ve İzmir’de neredeyse aynı günlerde film gösterimleri başlıyor... 1896 yılı sonunda... Burada şunu söylemek lazım: Osmanlı o tarihlerde önemli bir imparatorluk... İstanbul’da önemli bir başkent... Dolayısıyla Batı’daki bir yeniliğin ya da icadın Osmanlı’ya gelmesi, İstanbul’a ulaşması çok uzun sürmüyor. Bu sadece sinema için değil diğer bir çok şey için böyle...

İM: *Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi bizde de arşivin dijitale aktararak internete verilmesi gündemde. Bunun karanlıkta kalmış pek çok eserin ortaya çıkmasının yolunu açacağını düşünüyor musunuz? Arşivciliğin de esasen zaten erişimi kolaylaştırmak amaçlı olması gerekmez mi?*

HMD: Bu konuda biraz geç kaldık. Ama hiç yoktan iyidir diye avunmak lazım. Bütün sinema tarihimizi değiştirecek bir malzemenin ortaya çıkacağını sanmıyorum ama dijitale aktarılıp araştırmacıların hizmetine sunulacak olan her türlü belge, görüntü bizi ve yapacağımız çalışmaları daha da zenginleştirecektir. Sonuçta bundan ülkemiz sineması kazanacaktır. Bu anlamda T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü’nün önemli bir çalışması var. Sanıyorum pek yakında somutlaşacaktır. Elleriindeki arşiv filmlerini düzenleyip, tasnifleyip, dijitale aktarıp ilgililerin hizmetine sunacaklar. Biz yaptığımız çalışmalarda Sinema Genel Müdürlüğü arşivinden yararlanıyoruz. Bu projenin destekçisi de zaten Sinema Genel Müdürlüğü’ydü... O yüzden çok önemli bir arşiv var Sinema Genel Müdürlüğü’nün elinde. En azından yaptığımız çalışmalar nedeniyle bunu yakından biliyoruz. Ve Erkin Beylerin yapacağı bu çalışmanın biran önce sonuçlanmasını açık söyleyeyim heyecanla bekliyoruz... Çünkü dokümanter belgesel yapan bizler için bu arşiv çok kıymetli. Bu arada Ordu Foto Film Komutanlığına da önemli bir teşekkür borcumuz var. Bu projede kullanabilmemiz için arşivlerinden önemli görüntüler verdiler. Nihayetinde el birliğiyle bir şey çıkarmaya çalıştık ortaya. Umuyorum herkes elinde, eteğinde ne varsa geç olmadan ortaya çıkarır da bu arşivlerden ilgili herkes yararlanır. Böylelikle sinema tarihimiz daha doğru yazılır.

İM: *Anlatıcı olarak belgeselin yaratıcı ortaklarından Saadet Hanım'ın kullanılması cesur bir girişim olmuş. Belgeseller genel geçer sinema müşterisi açısından seyri zaten zor olan yapımlar ve bunları çekici hale getiren unsurların başında da seslendirme geliyor. Örneğin bir seslendirme sanatçısını, bir tiyatrocuyu kullanmak yerine bu yolu seçmenizin sebepleri neydi? Filminize bir dezavantaj kattığını düşünüyor musunuz?*

HMD: Bu projeyi Saadet Özen'in seslendirmesini bizzat ben rica ettim. Hatta başta Saadet gönülsüzdü. Kendi açısından haklı nedenleri de vardı. Ancak sonunda ikna ettik diyebilirim. Çünkü bu projede önemli olan kullanacağımız sesin rengi, tınısı, tiyatrocu olup olmadığı değildi. Bu projede önemli olan seslendirmeyi yapacak kişinin okuduğu metni hissetmesi, o metinle organik bir bağ kurması ve bunu da seyredenlere aksettirebilmesiydi. Biz bunun gerçekleştiğini düşünüyoruz. Saadet Özen'in ses rengini beğenmeyebilirsiniz, başka bir ses önerebilirsiniz ama bizim tercihimiz bu yöndeydi ve nedenleri de yukarıda söylediğim şeylerdi. Beğenenin de canı sağolsun, beğenmeyen de...

İM: *Yeni projeleriniz var mı? Biraz da bunlardan bahsetmek ister misiniz?*

HMD: “Sözünü söylersen esiri olursun, söylemezsen sözün senin esirin olur” diye bir şey var ya... Evet yeni projelerimiz var, ama şimdi bahsedersen ve sonra hayata geçiremezsek ayıp ederiz okuyana, dinleyene. O nedenle heybede bir şeyler var, ekecek bir toprak bulursak emin olun birkaç ayda filizlenecektir ve zaten o zaman hepimiz görüp, duyacağız diyeyim.

